

**Образложение за зголемувањето на стапката на противцикличниот
заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во
Република Северна Македонија на 1,75%**

(„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.147/24)

Врз основа на редовната квартална оцена на системските ризици, којашто ги вклучува податоците за првиот квартал од 2024 година и последните расположливи податоци, Извршниот одбор на Народната банка донесе одлука за **зголемување на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во Република Северна Македонија за дополнителни 0,25 процентни поени до нивото од 1,75% од активата пондерирана според ризиците. Зголемената стапка ќе започне да се применува на 1 август, а дотогаш ќе се применува постојната стапка од 1,5%.** Стапките на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките кон клиенти од други земји ќе се применуваат во согласност со висината на стапката којашто е утврдена од надлежниот орган на другата земја.

Одлуката за зголемување на висината на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во Република Северна Македонија се заснова врз оцената дека сè уште постојат неизвесности во окружувањето, во услови на сигурен и стабилен банкарски систем. Притоа, профитабилноста на банките, иако поумерено, и понатаму се зголемува и претставува основа за натамошно јакнење на нивната солвентност.

Зголемувањето на стапката се темели и на умереното забрзување на кредитниот раст, што има и одреден придонес за задржувањето на солидниот раст на потрошувачката. Со оваа одлука дополнително се зајакнува и претпазливоста на монетарната политика. Неизвесните макроекономски услови и нестабилниот геополитички контекст и натаму создаваат неизвесност и нагорни ризици за следниот период и сè уште упатуваат на потребата од натамошна внимателност од страна на банките.

Во вакви услови, а имајќи го предвид натамошниот раст на добивката на банките, се оцени дека зголемувањето на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот до 1,75% има превентивен карактер и ќе придонесе кон натамошно јакнење на сопствените средства на банките, а со тоа и јакнење на нивната отпорност. Јакнењето на сопствените средства е предуслов и за соодветна кредитна поддршка на граѓаните и компаниите.

Во продолжение е даден подетален осврт на состојбите и движењата во првиот квартал од 2024 година, вклучително и последните расположливи податоци.

Оцената на цикличниот системски ризик за утврдувањето на висината на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите во Република Северна Македонија вклучува анализа на

основниот¹ и на дополнителните показатели за системски ризик. Заклучно со првиот квартал од 2024 година, основниот показател е под неговиот долгорочен тренд со негативно отстапување. Податоците покажуваат забрзување на кредитниот раст во 2024 година, којшто, на годишна основа изнесува 6,2% (март 2024 година) и 6,8% (мај 2024 година), наспроти растот од 4,3% во 2023 година. Според последните макроекономски проекции, во услови на стабилен и сигурен банкарски систем и постепено ослабување на ризиците за економијата, се очекува дека кредитниот раст до крајот на 2024 година ќе изнесува околу 6% на годишна основа.

Растот на цените на становите, којшто бележи надолно движење во првиот квартал, во вториот квартал од 2024 година повторно забрза и изнесува 11% на годишна основа. Кредитната активност на банките во овој сегмент сè уште е висока со раст малку над 10% на годишна основа. Портфолиото на станбени кредити е со највисок квалитет и засега нема знаци за остварување на кредитниот ризик. Исто така, банките се претпазливи и во однос на примената на основните макропрudentни показатели за квалитетот на кредитната побарувачка од физичките лица, коишто се воведоа со цел да се спречи евентуално натрупување на системските ризици во сегментот на домаќинствата и на пазарот на недвижности, што би можело да се остварат во форма на кредитни загуби кај банките. Така, показателите ДСТИ² и ЛТВ³ за новоодобрените кредити на физичките лица во текот на првиот квартал од 2024 година изнесуваат 35,5% и 62,1%, соодветно (пропишаните нивоа изнесуваат максимум 55% и 50% за ДСТИ и 85% за ЛТВ). Исто така, во услови на натамошна претпазливост на монетарната политика, каматните стапки на кредитите (и на депозитите) растат и во првите три месеци од 2024 година, што може во одредена мера да се одрази врз висината на долгот на физичките лица, квалитетот на портфолиото на банките, но и врз динамиката на кредитната активност. Евентуалното продолжување на условите за задржување на основните каматни стапки на повисоко ниво во подолго време (англ. higher for longer) би можело да го продолжи преносот на ефектите од инструментите на монетарната политика.

Банкарскиот систем е сигурен и стабилен во услови на ниско системско остварување на кредитниот ризик, добра профитабилност и солвентност, како и одржување соодветно ниво на ликвидност, што е потврдено и со резултатите од редовните стрес-тестови за, главно, висока отпорност на домашните банки на можни шокови. Во првиот квартал од 2024 година, стапката на адекватност на капиталот изнесува 18,9%, а кредитното портфолио е со добар квалитет. Во првиот квартал од 2024 година, дел од показателите за изложеноста на кредитниот ризик забележаа влошување, што се должи на методолошките промени коишто се воведоа од почетокот на годината со примената на новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик. Така, стапките на нефункционалните кредити се зголемија помеѓу 0,1 и 0,4 процентни поени до нивоата од 3,1% за нефинансиските субјекти, односно 3,8% за нефинансиските друштва и 2,3% за домаќинствата. Со исклучување на првичниот ефект во првиот месец од примената на новата одлука, нефункционалните кредити би забележале квартален пад, а соодветно и стапките на нефункционалните кредити би се намалиле. Профитабилноста на

¹ Според регулативата, доколку основниот показател, односно отстапувањето на стапката на кредитите (кредити/БДП) од нејзиниот долгорочен тренд, е еднакво или помало од 2 процентни поена, противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложености во Република Северна Македонија изнесува 0%.

² ДСТИ = обврска за отплата врз основа на кредити / приходи на физичкото лице (на месечна основа).

³ ЛТВ = износ на кредитната изложеност на физичкото лице / вредност на заложената недвижност.

банкарскиот систем е добра при забавен раст на добивката во првите месеци од 2024 година, по минатогодишните високи стапки на раст. Промените во добивката произлегуваат од промените во нето-каматните приходи, а РОАА и РОАЕ се значително подобри од нивниот долгорочен просек, и тоа во услови кога трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (на нето-основа) се зголемија за 58,8% (во значителен дел поради новата дефиниција за нефункционални кредити).

Народната банка ќе продолжи со внимателно следење на системските ризици и ќе ја преоценува висината на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот на редовна квартална основа. Притоа, во случај на значително остварување на ризиците во билансите на банките, имајќи ја предвид природата на противцикличниот заштитен слој на капиталот и насоките на релевантните европски институции, Народната банка може да ја оцени и потребата од негово делумно или целосно ослободување, како поддршка на работењето на банките при евентуални неповолни сценарија.